

בית דין צדק

שע"י הרבנות הראשית לירושלים

פנה לערכאות כדי לאסור בניה של שכן
וגרם לו הוצאות לקבלת רשיון

(מהד'ו תמוז)

נושא הדיון

א' גר בקומה שניה בבית משותף. ב' גר מעליו בקומה שלישית, וא' בקש להרחיב את דירתו ע"י הוצאת מרפסת. ב' בקש ממנו להתחשב בו ולהוציא את המרפסת רק במחצית מהשטח, כדי שהוא יוכל להוציא על המחצית השניה, וכך יוכלו שניהם להוסיף ויקבלו רשיון בתור סוכה, מה שאין כן אם יבנה א' מרפסת לכל האורך, לא יקבל ב' רשיון להוציא מעליו. א' דחה את בקשת ב' בטענה שכולם בונים שם בלי רשיון, וב' יוכל לבנות מעליו בלי רשיון, והעיריה לא תעשה לו כלום. ב' השיב שחושש שהרשויות יאסרו עליו לבנות, מכיון שהפקחים מסתובבים ורואים הכל. כשראה ב' שא' מתחיל לבנות פנה לערכאות שהוציאו עליו צו הפסקת בניה, ואח"כ פנה לעיריה שפסקה שכל אחד מהשכנים יבנה על מחצית מהשטח. לצורך התגוננות וקבלת רשיון הוציא א' הוצאות, והוא תובע אותן מב' שגרם לו הוצאות אלו. ב' משיב שסבר שאין איסור לבקש צו הפסקת עבודה בערכאות, אך משנודע לו שיש איסור פנה לבי"ד, אך א' בקש לדון בבי"ד אחר, משפנה ב' לביה"ד האחר, היתנה ביה"ד את קבלת הדיון בסגירת התיק בערכאות, ואת זה א' לא היה מוכן.

השאלות לדיון

א. חיובו של "מוסר".

ב. "מוסר" בזמננו.

ג. עתר לשלטונות על ששכנו מתכנן בניה לא חוקית שתפריע לו, האם דינו כמוסר.

תשובה

א. במשנה ב"ק קטז ב: הגזול שדה מחבירו ונטלוה מסיקין וכו' אם מחמת הגזולן חייב להעמיד לו שדה אחר. ובגמ' שם: לא צריכא דאחוי אחוויי. ופירשו תוס' דחייב משום דינא דגרמי. ובגמ' שם א"ל רב הונא בר חייא לרב נחמן דינא או קנסא. ופרש"י בדף קיז א ד"ה ואי, דקנסיה ר"נ משום דרגיל היה בכך. א"ל מתניתין היא דתנן אם מחמת הגזולן חייב להעמיד לו שדה ואוקמינא דאחוי אחוויי. ובגמ' שם סב א: בעי אמימר עשו תקנת נגזל במסור או לא. אליבא דמ"ד לא דיינינן דינא דגרמי לא תיבעי לך דמסירות נמי לא דיינינן, אלא כי תיבעי לך אליבא דמ"ד דיינינן דינא דגרמי וכו'. וכתבו תוס' שם ה א ד"ה למעוטי, דמוסר חייב אפילו למאן דלא דאין דינא דגרמי משום קנס.

יכתב בדינא דגרמי להרמב"ן סי' נח (מהד' יעקובזון): שיסה בו אח הנחש פטור משום דאיהו לאו גורם גוף ההיזק אלא מעצמו הוא, ולא דמי למסור דהתם כיון שאין המסיקים רואין ממונו והוא הראה להם הוא גרם כל הנזק, שהרי הממון שמור היה ובגרמתו הוציאו מרשות הבעלים, דכיון דאוקמינהו עליה ברשותיהו קאי וכו', שהרי יצא מרשות הבעלים כמי שנטל כיסו של חבירו והניחו ברה"ר הילכך חייב לשלם. אבל הכא קאי גברא והא קאי נחש, משל למה הדבר דומה לממון המוטל לפני המסיקין ובא אחד ואמר להם טלו אותו ונטלוהו, שהוא פטור אע"פ שאין רצונם ליטלו אלא מחמת עצה זו שהשיאם זה ליטלו. ע"כ. וכ"כ הרא"ש ב"ק פ"ט סי' יג והמסלק כרים וכסתות אע"ג דברי היזקא לא עשה מעשה בגוף הממון, ולא דמי לאחוי אחוויי דמסור דכמאן דקלייה דמי ועשה מעשה בגוף הממון. ע"כ.

וביאר הגר"ד מבוסטון בשיעורים לב"ק ה א בדעת הרא"ש שהמסירה לעכו"ם הוי מעשה הנזק ומחייבו ולא איבוד הממון שמתהווה לאחר זמן כשהעכו"ם בא ולוקח את הממון. אמנם מסודר ההלכות ברמב"ם משמע שמוסר הוא חיוב מיוחד, ולא מדינא דגרמי, שהרי דיני דגרמי הובאו בפ"ז מהל' חובל ומזיק הל' ז-יב, ואילו דין של מוסר נכללו בפ"ח שם הל' א-ה. ועוד, שכתב וז"ל המוסר ממון חבירו ביד אנס חייב לשלם וכו' ואם מת גובין מיורשיו כשאר כל המזיקין. ואם המוסר בכלל מזיק דגרמי דעלמא הוא פשיטא שנשתעבדו נכסיו וגובים מיורשיו, אך אם המוסר הוא חיוב מיוחד מוסבר למה ביאר הרמב"ם שיורשיו משלמים, והוא בכדי להשמיענו שחלוק דין המוסר ממי שהזיק היזק שאינו ניכר שחכמים קנסו את המזיק לבדו ולא

את יורשיו. והוסיף לבאר שהמוסר אינו מתחייב מטעם אדם המזיק ומדיני נזיקין, כי מבחינת נזיקין אינו אלא גרמא בעלמא שפטור, שכן מסתבר שאי אפשר לחייב המוסר מדין מזיק בגלל מעשה שעשה אדם אחר, אלא שקנסו אותו חכמים משום חלות שם רשע שחל בו. ולכן כתב רש"י בכריתות ב ב ד"ה מסור, שאין מסור משלם ממיטב, לפי שאינו משלם מדין מזיק אלא מחיוב מיוחד.

ב. כתב בערוך השלחן חו"מ סי' שפח סעי' ז: ידוע לכל קוראי הדורות שבזמן הקדמון במדינות הרחוקות לא היה לאיש בטחון בגופו וממונו מפני השודדים והאנסים, אף שנשאו עליהם שם משרה, כידוע גם היום מאיזה מדינות מאפריקה השוד והחמס שפחות הממשלה עושים. ועל הטוב יזכרו מלכי אירופה וביחוד אדונינו הקיר"ה מרוסיא ואבותיו הקיסרים, ומלכי בריטניא, שפרשו כנפני ממשלתם בארצות הרחוקות למען יהי לכל איש ואיש בטחון על גופו וממונו, באופן שהעשירים לא יצטרכו להסתיר עצמם שלא ישללו ממונם ויהרגו אותם, ועל זה סובב והולך כל דיני מסור ומלשין שבש"ס ופוסקים כאשר נבארם בס"ד, כי המוסר ומלשין את חברו לפני שודדים כאלה הלא רודפו בגופו וממונו, ולכן ניתן להצילו בנפשו. ע"כ (ועי' הערות ה"פני מנחם" על ערוך השלחן שהמחבר כתב סעיף זה מאימת השלטון, וליה לא ס"ל). ועי' ציץ אליעזר חלק יט סי' נב אות ה, ושבט הלוי ח"ב סי' נח.

זאת ועוד. מכיון שפקחי העיריה מסתובבים בכל מקום ורואים את עבירות הבניה ומתעלמים עד שמישהו יתלונן, הרי בזה כתב הרמב"ן שהובא לעיל שאין לחייבו מדיני דגרמי.

ג. כתב בשו"ת מהרי"ק שורש קצא, הובא בב"י סו"ס קנו, מי שרוצה לבוא לדור בעיר אחת ובני העיר רוצים לעכב עליו כדי שלא יקפח פרנסתם, מה שכתבו ראשונים דאין יכולין לעכב עליו זה דוקא עפ"י בית דין אבל אם תגבר יד בני העיר לסגור דשא באפיה הן ע"י השר הן ע"י שום מונע פשיטא שהרשות בידם, ולא יחלוק ע"ז כי אם העקש והפתלתול אשר לא ידע ולא יבין ולא הגיע להוראה. ותמה עליו בבד"ה להב"י האיך יפקר זה להתגבר עליו ע"י השר ושלא עפ"י ב"ד. וכתב באבני נזר או"ח סי' לו דטעם המהרי"ק שיכולין לעכב עליו ע"י השר משום דאין היזק רק מניעת הריוח, ואין כונתו להרע לחבירו רק שהוא רוצה להרויח, והרי מה"ט גופיה רשאים בני העיר לעשות פעולות כדי למנוע מהשני לבוא להרויח בעירם כדי שלא יתמעט ריוח שלהם, ואינן בגדר מזיק אלא מניעת ריוח בעלמא. ואף הב"י לא נחלק על המהרי"ק אלא על מה שהתיר למונעו ע"י השר דאין לו רשות לילך לערכאות, עיי"ש. וכתב

האבנ"ז לפי"ז מי שיש לו בית תפילה ובא שני גם הוא לעשות בית תפילה ובקש ע"כ רשיון מהממשלה והלך הראשון למחות אצל הרשויות שלא יתנו רשיון לשני, אם עפ"י דין היה הראשון יכול לעכב על השני ולמונעו מלעשות בית תפילה, פשוט דרשאי להגיש התנגדות אצל הרשויות, כיון דאף קודם שבא הראשון להתנגד היה הדבר מסור ביד הרשויות אם יתנו רשות או לא, ולכן אין זה בכלל מסור. ועי' משכן שלום על הל' נזקי שכנים עמ' קיב שלפי"ז מי שבא לבנות ולהפסיד שימושו של השכן שלא כדיון, רשאי השכן לעשות כל מה שיוכל למנעו מכך, דהרי קיי"ל עביד אינש דינא לנפשיה, ואם הגיש הלה בקשה לקבלת רשיון לכך רשאי השכן להגיש התנגדות לכך, כמבואר באבני נזר הנ"ל דכיון דבלא"ה הדבר מסור בידם וזה בא לבקש מהם רשות רשאי לפעול שלא יתנו לו רשות (ועי' "דרכי משפט" עמ' קצא שכן הורה הגרנ"ק שליט"א. אולם ב"עמק המשפט" ח"ג עמ' קעו כתב ש"גדולי הפוסקים" תמחו על האבנ"ז והם מורים בשופי שאסור להגיש התנגדות בניה לרשויות. וראה באחרונים שצוינו ב"דיני הבית המשותף" פרק כ סעי' י).

הרב אברהם דוב לוין